

اصول قانون اساسی

در پروتوکل نظرات شورای نگهبان

عنوان

بررسی اصل چهارم

شماره مسلسل: ۱۳۹۳۰۱۱۳

تاریخ: ۱۳۹۳/۷/۹

پژوهشکده شورای نگهبان

شناسنامه

عنوان:

اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان

اصل چهارم

تدوین:

محمد فتحی

ناظر علمی:

کاظم کوهی

شماره مسلسل: ۱۳۹۳۰۱۱۳

تاریخ انتشار: ۱۳۹۳/۷/۹

پژوهشکده شورای نگهبان

فهرست مطالب

فهرست مطالب

- اصل چهارم ۳
- ۱- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی ۳
- ۱-۱- نظر شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی ۳
- ۱-۲- نظر شورای نگهبان در خصوص طرح جرایم سیاسی ۴
- ۱-۳- نظر شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان ۷
- ۲- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران ۸
- ۳- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۸
- ۳-۱- نظریه تفسیری شورای نگهبان در خصوص استعمال شورای عالی قضایی جمهوری اسلامی ایران: ۸
- ۳-۲- نظریه تفسیری شورای نگهبان در خصوص استعمال رئیس مجلس شورای اسلامی: ۹
- ۳-۳- نظریه تفسیری در خصوص استعمال رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام: ۱۱
- ۳-۴- نظریه تفسیری در خصوص استعمال رئیس قوه قضائیه: ۱۴

- ۴- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی..... ۱۷
- ۴-۱- نظر شورای نگهبان در خصوص مغایرت شمول آیین‌نامه اجرایی قانون لغو مالکیت اراضی موات مصوب نسبت به زمین‌های بایر مسبوق به احیاء با شرع انور: ۱۷.....
- ۴-۲- نظر شورای نگهبان در خصوص مغایرت مواد (۱)، (۹)، (۱۰) و (۱۱) لایحه قانونی راجع به محدودیت داشتن مغازه گوشت‌فروشی با موازین شرع:..... ۱۸
- ۴-۳- نظر شورای نگهبان در خصوص چگونگی اجرای قوانین قبل از انقلاب: ۲۱.....
- ۴-۴- نظر شورای نگهبان در خصوص ماده (۳۳۰) قانون آیین دادرسی مدنی و ماده (۱) قانون ازدواج و ماده (۱۷) قانون حمایت خانواده:..... ۲۲
- ۴-۵- نظر شورای نگهبان در خصوص مواد (۵۵) و (۵۶) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶ و اصلاحی مصوب ۱۳۴۸:..... ۲۳
- ۴-۶- نظر شورای نگهبان مبنی بر اعلام آمادگی شورای نگهبان جهت بررسی و انطباق قوانین قابل اجرای رژیم گذشته با موازین شرع:..... ۲۶
- ۵- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان..... ۲۷

اصل چهارم

کلیه قوانین و مقررات مدنی، جزایی، مالی، اقتصادی، اداری، فرهنگی، نظامی، سیاسی و غیر اینها باید بر اساس موازین اسلامی باشد. این اصل بر اطلاق یا عموم همه اصول قانون اساسی و قوانین و مقررات دیگر حاکم است و تشخیص این امر بر عهده فقهای شورای نگهبان است.

۱- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱-۱- نظر شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی:

۱-۱-۱- نظر به این که اطلاق تبصره (۲) ماده (۱۸۶)^۱ شامل موارد جدید قانون

۱. ماده ۱۸۶- مصوبات عادی و یک فوریتی مجلس که از طرف شورای نگهبان رد شده به کمیسیون مربوطه ارسال می شود و با اعلام وقت قبلی با حضور نماینده شورای نگهبان، موارد اعتراض برای اصلاح مورد بحث قرار می گیرد. در صورت عدم حضور نماینده شورای نگهبان در موعد اعلام شده، کمیسیون با ملحوظ نمودن نظر شورای نگهبان کار خود را انجام می دهد.

نمایندگانی که پیشنهاد اصلاحی داده اند، در این مرحله می توانند در کمیسیون شرکت نمایند. نظر کمیسیون همراه پیشنهادها پذیرفته نشده نمایندگان در مجلس مطرح می شود و طبق معمول شور دوم مورد بحث و رأی قرار می گیرد.

چنانچه در مورد ماده ای، کمیسیون نیز همراه پیشنهادهای دیگر پیشنهاد داده باشد، اول پیشنهاد کمیسیون به رأی گذاشته می شود و در صورت عدم تصویب، پیشنهادهای دیگر مطرح می شود.

در صورت عدم تصویب پیشنهاد کمیسیون و یا پیشنهادهای قبلی نمایندگان در مجلس، پیشنهادهای جدید پذیرفته می شود و درباره آنها بحث و رأی گیری به عمل می آید.

تبصره ۱- ...

تبصره ۲- شورای نگهبان نمی تواند پس از رفع ایراد در نوبت اول، مجدداً موارد دیگری را مغایر اعلام نماید.

مصوبه اصلاحی مورخ ۱۳۷۸/۴/۱۳ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده ۱۸۶- ...

تبصره ۱- ...

تبصره ۲- شورای نگهبان نمی تواند پس از گذشت مهلت های مقرر و رفع ایراد در نوبت اول، مجدداً مغایرت موارد دیگری را به مجلس اعلام نماید.

نظر شماره ۷۸/۲۱/۵۰۰۴ مورخ ۱۳۷۸/۴/۲۴ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب مورخ ۱۳۷۸/۴/۱۳ مجلس شورای اسلامی:

اساسی قبل از انقضای مهلت مقرر در قانون اساسی می‌شود، خلاف اصول ۹۴ و ۹۵ است و نیز چون شامل اظهارنظر جدید در موارد فقهی هم می‌گردد، خلاف اصل ۴ قانون اساسی شناخته شد.

۱-۲- نظر شماره ۸۰/۲۱/۱۶۲۲ مورخ ۱۳۸۰/۴/۲ شورای نگهبان در خصوص طرح جرایم سیاسی مصوب ۱۳۸۰/۳/۸ مجلس شورای اسلامی:

۱-۲-۱- اطلاق ماده (۱)^۱ خلاف شرع و مغایر اصول ۴، ۲۴، ۲۶، ۲۷ و ۱۶۸ قانون

ایراد به عمل آمده در بند (۲۲) [۱-۱-۱] نامه سابق شورا در مورد تبصره (۲) ماده (۱۸۶) مبنی بر انطباق مصوبات مجلس شورای اسلامی با موازین شرعی رفع نشده و اشکال کماکان به قوت خود باقی است. علاوه بر این تبصره (۲) اصلاحی موهم آن است که چنانچه مصوبه جدید مجلس شورای اسلامی در مقام تأمین نظر شورای نگهبان خلاف شرع یا قانون اساسی باشد شورا نتواند مخالفت این مصوبه را با موازین شرع یا قانون اساسی اعلام کند. بنابراین لازم است مصوبه به نحوی اصلاح گردد که توهم مزبور رفع شود و الا خلاف اصول ۹۴ و ۹۵ قانون اساسی است.

مصوبه اصلاحی مورخ ۱۳۷۸/۵/۱۷ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده ۱۸۶- ...

تبصره ۱- ...

تبصره ۲- شورای نگهبان نمی‌تواند پس از گذشت مهلت‌های مقرر و رفع ایراد در نوبت اول، مجدداً مغایرت مورد دیگری را که مربوط به اصلاحیه نمی‌باشد به مجلس اعلام نماید مگر در رابطه با انطباق با موازین شرعی.

نظر شماره ۷۸/۲۱/۵۱۷۱ مورخ ۱۳۷۸/۵/۲۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی مصوب مورخ ۱۳۷۸/۵/۱۷ مجلس شورای اسلامی:

ایراد ... به قوت خود باقی است.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۷۸/۷/۱۸ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده ۱۸۶- ...

تبصره ۱- ...

تبصره ۲- شورای نگهبان نمی‌تواند پس از گذشت مهلت‌های مقرر و رفع ایراد در نوبت اول، مجدداً مغایرت مورد دیگری را که مربوط به اصلاحیه نمی‌باشد بعد از گذشت مدت قانونی به مجلس اعلام نماید مگر در رابطه با انطباق با موازین شرعی.

۱. ماده ۱- فعل یا ترک فعلی که مطابق قوانین موضوعه قابل مجازات است، هرگاه به انگیزه سیاسی علیه نظام سیاسی مستقر یا حاکمیت دولت یا مدیریت سیاسی کشور یا مصالح نظام جمهوری اسلامی و یا حقوق سیاسی، اجتماعی و فرهنگی شهروندان و آزادی‌های قانونی ارتکاب یابد، جرم سیاسی به

اساسی می‌باشد.

۱-۲-۲- اطلاق تبصره ماده (۱) چون شامل مواردی می‌شود که صرف اظهار نظر عنوان مجرمانه دارد، خلاف شرع و مغایر اصول ۴، ۲۴ و ۷۲ قانون اساسی تشخیص داده شد.

۱-۲-۳- اطلاق ماده (۲)^۲ و بندهای آن و تبصره و بندهای (الف) و (ب) آن،

شمار می‌آید.

مصوبه اصلاحی مورخ ۱۳۸۱/۹/۲۵ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده ۱- فعل یا ترک فعلی که مطابق قوانین موضوعه قابل مجازات است، هرگاه به انگیزه سیاسی علیه نظام سیاسی مستقر یا حاکمیت دولت یا مدیریت سیاسی کشور یا مصالح نظام جمهوری اسلامی و یا حقوق سیاسی، اجتماعی و فرهنگی شهروندان و آزادی‌های قانونی ارتکاب یابد، جرم سیاسی به شمار می‌آید.

نظر شماره ۸۰/۳۰/۲۲۲۷ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح جرایم سیاسی مصوب مورخ ۱۳۸۱/۹/۲۵ مجلس شورای اسلامی:

با توجه به این که هیچ‌گونه تغییری در ماده (۱) به عمل نیامده است، اشکال شرعی و قانون اساسی بند (۱) [۱-۲-۱] قبلی کماکان به قوت خود باقی است.

با عنایت به اظهار نظر شماره ۸۱/۳۰/۲۲۲۷ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۹ شورای نگهبان مبنی بر برطرف نشدن برخی از ایرادهای شورای نگهبان نسبت به این مصوبه و با توجه به اصرار مجلس بر مصوبه خویش، این مصوبه به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارجاع شد.

مصوبه مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۸ مجمع تشخیص مصلحت نظام:

جناب آقای دکتر حداد عادل

رئیس محترم مجلس شورای اسلامی

... با عنایت به تکلیف قوه قضائیه در تهیه لایحه برای «تعریف جرم سیاسی و تفکیک آن از سایر جرایم در قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی جمهوری اسلامی ایران» (بند «و» ماده ۱۳۰)، بررسی موضوع اختلافی مزبور متوقف گردد.

۱. تبصره- صرف بیان عقیده و نظر در ارتباط با امور سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و نظایر آن و انتقاد از عملکرد مسوولین امر و نهادهای قانونی مشمول عناوین مجرمانه نبوده و از این حیث قابل تعقیب و مجازات نمی‌باشد.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۸۱/۹/۲۵ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

تبصره ماده (۱) در مصوبه اصلاحی حذف شد.

۲. ماده ۲- جرایم زیر از مصادیق جرایم سیاسی محسوب می‌شوند:

۱- تشکیل یا اداره دسته یا جمعیت یا شعبه جمعیت با هدف بر هم زدن امنیت سیاسی کشور و یا عضویت در هر یک از آنها.

۲- اجتماع و تبانی به منظور ارتکاب جرایمی بر ضد امنیت داخلی یا خارجی کشور و یا فراهم نمودن

وسایل ارتکاب آنها.

۳- سلب آزادی فردی افراد ملت بر خلاف قانون و یا محروم نمودن آنان از حقوق مقرر در قانون اساسی، به منظور بر هم زدن امنیت ملی و جلوگیری از شرکت در انتخابات و مانند اینها.

۴- توهین به رئیس کشور خارجی که در قلمرو خاک ایران وارد شده است با رعایت شرط معامله متقابل.

۵- فعالیت تبلیغی علیه نظام جمهوری اسلامی ایران یا به نفع گروه‌ها و سازمان‌های مخالف نظام.

۶- کلیه جرایم انتخاباتی (جرایم مندرج در قوانین انتخابات مجلس شورای اسلامی، ریاست جمهوری و مجلس خبرگان).

۷- جرایم مندرج در قانون فعالیت احزاب، جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده.

۸- توهین به رؤسای سه قوه، معاونان رئیس جمهور، وزرا، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، نمایندگان مجلس خبرگان و اعضای شورای نگهبان در حین انجام وظیفه و یا به سبب آن.

۹- تحریض و تشویق افراد و گروه‌ها به ارتکاب اعمالی علیه حیثیت و منافع نظام جمهوری اسلامی در داخل یا خارج از کشور.

تبصره- جرایم زیر در صورت انطباق با ماده (۱) جرم سیاسی محسوب می‌شوند:

الف- افشا و انتشار اطلاعات، اسناد و تصمیمات طبقه‌بندی شده مربوط به سیاست‌های داخلی و خارجی کشور.

ب- ایراد افترا و نشر اکاذیب به قصد اضرار یا تشویش اذهان عمومی.

مصوبه اصلاحی مورخ ۱۳۸۱/۹/۲۵ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

ماده ۲- جرایم زیر از مصادیق جرایم سیاسی محسوب می‌شوند:

۱- تشکیل یا اداره دسته یا جمعیت یا شعبه جمعیت با هدف بر هم زدن امنیت سیاسی کشور و یا عضویت در هر یک از آنها.

۲- اجتماع و تبانی به منظور ارتکاب جرایمی بر ضد امنیت داخلی یا خارجی کشور و یا فراهم نمودن وسایل ارتکاب آنها.

۳- سلب آزادی فردی افراد ملت بر خلاف قانون و یا محروم نمودن آنان از حقوق مقرر در قانون اساسی، به منظور بر هم زدن امنیت ملی و جلوگیری از شرکت در انتخابات و مانند اینها.

۴- توهین به رئیس کشور خارجی که در قلمرو خاک ایران وارد شده است با رعایت شرط معامله متقابل.

۵- فعالیت تبلیغی علیه نظام جمهوری اسلامی ایران یا به نفع گروه‌ها و سازمان‌های مخالف نظام.

۶- کلیه جرایم انتخاباتی (جرایم مندرج در قوانین انتخابات مجلس شورای اسلامی، ریاست جمهوری و مجلس خبرگان).

۷- جرایم مندرج در قانون فعالیت احزاب، جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی و صنفی و انجمن‌های اسلامی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده.

۸- توهین به رؤسای سه قوه، معاونان رئیس جمهور، وزرا، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، نمایندگان

خلاف شرع و مغایر اصول ۴، ۲۴، ۲۶ و ۱۶۸ قانون اساسی تشخیص داده شد.

۱-۳- نظر شماره ۳۹۷۲/۳۰/۸۲ مورخ ۱۳۸۲/۵/۲۷ شورای نگهبان در خصوص لایحه الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون محو کلیه اشکال تبعیض علیه زنان مصوب ۱۳۸۲/۵/۱ مجلس شورای اسلامی:

۱-۳-۱- علاوه بر اینکه موارد مغایر با شرع مقدس اسلام مذکور در بند «الف» مصوبه و مرجع تشخیص آن معین نشده تا نسبت به مصوبه از نظر انطباق با موازین شرع و قانون اساسی اظهار نظر گردد، با عنایت به اینکه موارد خلاف شرع و مغایرت با قانون اساسی کنوانسیون بسیار زیاد است به طوری که شرط عدم قبول اجرای مفاد کنوانسیون در این موارد- چون با اهداف منظور این کنوانسیون سازگار نیست- به

مجلس خبرگان و اعضای شورای نگهبان در حین انجام وظیفه و یا به سبب آن.
۹- تحریض و تشویق افراد و گروه‌ها به ارتکاب اعمالی علیه حیثیت و منافع نظام جمهوری اسلامی در داخل یا خارج از کشور.

تبصره- جرایم زیر در صورت انطباق با ماده (۱) جرم سیاسی محسوب می‌شوند:
الف- افشا و انتشار اطلاعات، اسناد و تصمیمات طبقه‌بندی شده مربوط به سیاست‌های داخلی و خارجی کشور.

ب- ایراد افترا و نشر اکاذیب به قصد اضرار یا تشویش اذهان عمومی.

نظر شماره ۲۲۲۷/۳۰/۸۰ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۹ شورای نگهبان در خصوص طرح جرایم سیاسی مصوب مورخ ۱۳۸۱/۹/۲۵ مجلس شورای اسلامی:

چون هیچ‌گونه تغییری در ماده (۲) صورت نگرفته است، بنابراین ایراد بند (۳) قبلی کماکان به قوت خود باقی است.

با عنایت به اظهار نظر شماره ۲۲۲۷/۳۰/۸۱ مورخ ۱۳۸۱/۱۰/۱۹ شورای نگهبان مبنی بر برطرف نشدن برخی از ایرادهای شورای نگهبان نسبت به این مصوبه و با توجه به اصرار مجلس بر مصوبه خویش، این مصوبه به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارجاع شد.

مصوبه مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۸ مجمع تشخیص مصلحت نظام:

جناب آقای دکتر حداد عادل

رئیس محترم مجلس شورای اسلامی

... با عنایت به تکلیف قوه قضاییه در تهیه لایحه برای «تعریف جرم سیاسی و تفکیک آن از سایر جرایم در قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی جمهوری اسلامی ایران» (بند «و» ماده ۱۳۰)، بررسی موضوع اختلافی مزبور متوقف گردد.

حکم بند (۲) ماده (۲۸) کنوانسیون پذیرفته نیست و در نتیجه دولت جمهوری اسلامی ایران ملزم به پذیرش مفاد کنوانسیون در این موارد نیز می‌شود؛ فلذا تجویز الحاق دولت به این کنوانسیون خلاف ضروریات اسلام، مغایر با ضوابط مسلم اسلام و مغایر اصول متعدد قانون اساسی از جمله اصول ۲، ۳ (بندهای ۱ و ۵)، ۴، ۱۰، ۲۰، ۲۱، ۷۲، ۱۱۵ و ۱۵۳ قانون اساسی شناخته شد.^۱

۲- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران

۳- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان

۳-۱- نظریه تفسیری شماره ۱۹۸۳ مورخ ۱۳۶۰/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص استعلام شورای عالی قضایی جمهوری اسلامی ایران:

شماره: ۱/۱۱۴۳

تاریخ: ۱۳۶۰/۱/۲۵

شورای محترم نگهبان قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران اجرای قوانین و تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های گذشته که برخلاف موازین اسلامی است و صدور حکم بر طبق آنها در محاکم، به خصوص با توجه به اصل چهارم و اصل یکصد و هفتادم قانون اساسی به هیچ عنوان موجه نیست. این نظر به شورای عالی قضایی پیشنهاد شده که با توجه به این دو اصل، همه قوانین و تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های خلاف اسلام منسوخ و محاکم موظفند طبق اصل یکصد و شصت و هفتم بر طبق موازین اسلام رأی دهند و این موازین به وسیله شورای عالی قضایی طبق فتوای امام استخراج و به دادسراها و دادگاه‌های انقلاب و دادسراها و دادگاه‌های دیگر ابلاغ گردد و به این ترتیب تا تصویب لوائح قانونی در مجلس شورای اسلامی جلوی اجرای احکام خلاف اسلام گرفته شود. خواهشمند است نظر آن شورا را کتباً اعلام فرمایید.

^۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه ذیل اصل دوم، شماره ۱-۵-۱.

از طرف شورای عالی قضایی جمهوری اسلامی ایران

سید عبدالکریم موسوی اردبیلی

شماره: ۱۹۸۳

تاریخ: ۱۳۶۰/۲/۸

شورای محترم عالی قضایی

عطف به نامه شماره ۱/۱۱۴۳ مورخ ۱۳۶۰/۱/۲۵، موضوع در جلسات شورای نگهبان مطرح و مورد بررسی قرار گرفت. نظر شورا به شرح ذیل اعلام می‌گردد: «مستفاد از اصل ۴ قانون اساسی این است که به طور اطلاق کلیه قوانین و مقررات در تمام زمینه‌ها باید مطابق موازین اسلامی باشد و تشخیص این امر به عهده فقهای شورای نگهبان است، بنابراین قوانین و مقرراتی را که در مراجع قضایی اجرا می‌گردد و شورای عالی قضایی آنها را مخالف موازین اسلامی می‌داند، جهت بررسی و تشخیص مطابقت یا مخالفت با موازین اسلامی برای فقهای شورای نگهبان ارسال دارید».

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

۳-۲- نظریه تفسیری شماره ۲۴۳۷ مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۱۱ شورای نگهبان در خصوص استعلام رئیس مجلس شورای اسلامی:

شماره: ۱۳۰۴۷/۲۵۱/د. ه.

تاریخ: ۱۳۶۳/۱۰/۵

شورای محترم نگهبان

لطفاً به سؤال ضمیمه از جناب آقای رضوی نماینده تبریز جواب بفرمایید.

رئیس مجلس شورای اسلامی

اکبر هاشمی رفسنجانی

تاریخ: ۱۳۶۳/۱۰/۴

حضور مبارک ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین جناب آقای هاشمی رفسنجانی «دام ظلّه»

سلام علیکم

در خصوص اصل ۹۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران سؤالی داشتم؛ از آن جایی که گمان کردم باید مسائل مربوط به قوه مقننه را به عنوان یک نماینده با مسئول خودم یعنی ریاست محترم مجلس در میان بگذارم، لذا مزاحم اوقات آن جناب شدم و اگر شرعاً یا قانوناً خودتان را مرجع این‌گونه سؤالات نمی‌دانید، لطفاً به عنوان مسئول مجلس، پاسخ آن را از هر مقامی که صلاحیت و مسئولیت آن را شرعاً و قانوناً دارد تهیه فرموده و اینجانب را هدایت فرمایید.

سؤال:

طبق اصل ۹۶ قانون اساسی تشخیص عدم مغایرت مصوبات مجلس شورای اسلامی با احکام اسلام با اکثریت فقهای شورای نگهبان است، سؤال این است که این تشخیص کدام یک از صور زیر می‌باشد:

مغایرت با احکام شرع یعنی مغایرت:

۱- با اجماع مسلمین

۲- با اجماع فقهای مسلمین

۳- با فتوای مشهور

۴- با نظر و اجتهاد خود اعضای شورای نگهبان

که در سه صورت اول نقش فقهای محترم شورای نگهبان، نقش تشخیص‌دهنده و در صورت اخیر نقش فتوادهنده خواهد بود.

و مطابقت با احکام شرع یعنی مطابقت با:

۱- نظر و اجتهاد اعضای محترم شورای نگهبان

۲- با اجماع مسلمین

۳- با اجماع فقها

۴- با فتوای مشهور

۵- با فتوای غیر مشهور و غیر نادر

و به عبارت دیگر آیا موافقت فی‌الجمله کافی نیست (مانند صورت پنجم)؟

با تقدیم احترام

مرتضی رضوی
نماینده مردم تبریز

شماره: ۲۴۳۷

تاریخ: ۱۳۶۳/۱۰/۱۱

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۱۳۰۴۷/۲۵۱/د-ه مورخ ۱۳۶۳/۱۰/۱۵ اگرچه پاسخ سؤال با دقت در اصل ۴، ۹۴ و ۹۶ قانون اساسی به وضوح معلوم می‌شود، معذک پرسش ارسالی در جلسه شورای نگهبان مطرح و نظر اعضای شورا بر این است که: «تشخیص مغایرت یا انطباق قوانین با موازین اسلامی به طور نظر فتوایی با فقهای شورای نگهبان است».

دبیر شورای نگهبان
لطف‌الله صافی

۳-۳- نظریه تفسیری شماره ۴۵۷۵ مورخ ۱۳۷۲/۳/۳ در خصوص استعلام رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام:

شماره: ۲۲۳۶/۱۶۴۶-۱-ر

تاریخ: ۱۳۷۲/۲/۱۸

شورای محترم نگهبان

لطفاً با توجه به اصول قانون اساسی در مورد مجمع تشخیص مصلحت، نظر آن شورای محترم را در خصوص مسایل زیر بیان فرمایید:

۱- آیا مجمع می‌تواند پس از تصویب و ابلاغ مصوبات خود درباره آنها تجدید نظر کند؟

۲- اگر ابهامی در مفهوم مصوبات بود، رفع ابهام آن و تفسیر مصوبه با خود مجمع است و یا مرجع تفسیر، مجلس شورای اسلامی و یا تفسیرها احتیاج به ارجاع مجدد از سوی مقام رهبری است؟

۳- و اصولاً آیا مصوبات مجمع قانون است و همه ویژگی‌های قوانین عادی باید

در مورد آنها مراعات شود و من جمله تفسیر؟

۴- اگر تعارضی بین مصوبات مجمع و قوانین عادی و اساسی و مقررات رسمی دیگر کشور به وجود آید، تکلیف چیست؟ و حاکم کدامند؟

۵- آیا مجلس شورای اسلامی و سایر مراکزی که به نحوی حق تعیین ضوابط و مقررات و قوانین را دارند می‌توانند مصوبات مجمع را رد و نقض و یا فسخ و ابطال کنند؟
اکبر هاشمی رفسنجانی

رئیس جمهور و رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام

شماره: ۴۵۷۵

تاریخ: ۱۳۷۲/۳/۳

ریاست محترم مجمع تشخیص مصلحت نظام

عطف به نامه شماره ۱۶۴۶/۲۲۳۶-۱- ر مورخ ۱۳۷۲/۲/۱۸؛ نظر تفسیری شورای نگهبان بدین شرح اعلام می‌گردد:

۱- مجمع تشخیص مصلحت نظام نمی‌تواند مستقلاً در مواد قانونی مصوبه خود تجدید نظر کند.

۲- تفسیر مواد قانونی مصوب مجمع در محدوده تبیین مراد با مجمع است. اما اگر مجمع در مقام توسعه و توضیح مصوبه خود باشد، مستقلاً نمی‌تواند اقدام نماید.

۳- مطابق اصل چهارم قانون اساسی مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام نمی‌تواند خلاف موازین شرع باشد و در مقام تعارض نسبت به اصل قانون اساسی مورد نظر مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان (موضوع صدر اصل ۱۱۲) و همچنین نسبت به سایر قوانین و مقررات دیگر کشور، مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام حاکم است.

لازم به ذکر است که در مورد تعارض مصوبات مجمع با سایر اصول قانون اساسی، شورای نگهبان به رأی نرسید.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

شماره: ۱-۲۴۰۹/۳۷۸۶-۱- ر

تاریخ: ۱۳۷۲/۴/۳

شورای محترم نگهبان

عطف به نظریه تفسیری شماره ۴۵۷۵ مورخ ۷۲/۳/۳ خواهشمند است اعلام فرمایید، منظور آن شورای محترم از عبارت خلاف موازین شرع در بند سوم تفسیری فوق‌الذکر چیست؟ با عنایت به اینکه براساس صدر اصل ۱۱۲ قانون اساسی، شأن مجمع تشخیص مصلحت نظام تعیین تکلیف در همین موارد است.

اکبر هاشمی رفسنجانی

رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام

شماره: ۴۸۷۲

تاریخ: ۱۳۷۲/۴/۲۰

ریاست محترم مجمع تشخیص مصلحت نظام

عطف به نامه شماره ۱-۲۴۰۹/۳۷۸۶-۱- ر مورخ ۷۲/۴/۳ و پیرو نامه شماره ۴۵۷۵ مورخ ۱۳۷۲/۳/۳،

منظور از «خلاف موازین شرع» آنست که نه با احکام اولیه شرع سازگار باشد و نه با احکام عناوین ثانویه و در این رابطه صدر اصل ۱۱۲ به مجمع تشخیص مصلحت، تنها اجازه تعیین تکلیف به لحاظ عناوین ثانویه را داده است.

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

شماره: ۱-۲۶۳۰/۷۷۷۸-۱- ر

تاریخ: ۱۳۷۲/۷/۵

شورای محترم نگهبان

پیرو نامه شماره ۱-۲۲۳۶/۱۶۴۶-۱- ر مورخ ۷۲/۲/۱۸ و عطف به نامه شماره ۴۵۷۵ مورخ ۷۲/۳/۳ در خصوص «حوزه اختیارات و وظایف مجمع تشخیص مصلحت نظام» با توجه به اصول قانون اساسی و با عنایت به مذاکرات جلسه اخیر مجمع، نظر

به اینکه نظریه تفسیری آن شورای محترم در مورد بند پنج نامه فوق الاشاره مجمع،
 واصل نگردیده، لذا خواهشمند است در اعلام نظر تسریع فرمایند.

اکبر هاشمی رفسنجانی

رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام

شماره: ۵۳۱۸

تاریخ: ۱۳۷۲/۷/۲۴

ریاست محترم مجمع تشخیص مصلحت نظام

عطف به نامه‌های شماره ۱/۲۶۳۰/۷۷۷۸- ر مورخ ۱۳۷۲/۷/۵ و ۱/۲۲۳۶/۱۶۴۶- ر مورخ ۱۳۷۲/۲/۱۸ و پیرو نامه شماره ۴۵۷۵ مورخ ۷۲/۳/۳ بند (۵) سؤال مورد اشاره در جلسه مورخ ۷۲/۷/۲۱ شورای نگهبان مطرح و نظر تفسیری شورا بدین شرح اعلام می‌گردد:
 «هیچ یک از مراجع قانون‌گذاری حق رد و ابطال و نقض و فسخ مصوبه مجمع تشخیص مصلحت نظام را ندارد، اما در صورتی که مصوبه مجمع مصلحت مربوط به اختلاف نظر شورای نگهبان و مجلس شورای اسلامی بود، مجلس پس از گذشت زمان معتدبانه که تغییر مصلحت موجه باشد، حق طرح و تصویب قانون مغایر را دارد. و در مواردی که موضوع به عنوان معضل از طرف مقام معظم رهبری به مجمع ارسال شده باشد، در صورت استعلام از مقام رهبری و عدم مخالفت معظم‌له، موضوع قابل طرح در مجلس شورای اسلامی می‌باشد».

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۳-۴- نظریه تفسیری شماره ۸۰/۲۱/۱۲۷۹ مورخ ۱۳۸۰/۲/۱۸ در خصوص استعلام رئیس قوه قضائیه:

شماره: ۱/۷۹/۱۸۲۴۷

تاریخ: ۱۳۷۹/۱۰/۲۸

حضرت آیت‌الله جنتی دام توفیقاته

دبیر محترم شورای نگهبان قانون اساسی

با سلام و تحیات

پیرو نامه شماره ۴۱/م/ک/۱۷۲ مورخ ۴/۱۰/۷۹ دیوان عدالت اداری،^۱ دایر به درخواست اعلام نظر تفسیری شورای محترم نگهبان، راجع به موارد ابطال مندرج در

شماره: ۴۱/م/ک/۱۷۲

تاریخ: ۱۳۷۹/۱۰/۴

حضرت آیت الله جنتی - دامت برکاته

دبیر محترم شورای نگهبان

با عرض سلام و تحیت و آرزوی قبولی عبادات و طاعات جناب عالی و اعضای محترم شورای نگهبان به استحضار می‌رساند:

همان‌گونه که آگاهی دارند در اصل یکصد و هفتادم قانون اساسی مصرح است که قضات دادگاه‌ها مکلفند از اجرای تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولتی که مخالف با مقررات اسلامی یا خارج از حدود و اختیارات قوه مجریه است خودداری ورزند و نیز هر کس می‌تواند ابطال این‌گونه مقررات را از دیوان عدالت اداری درخواست نماید.

با عنایت به اصل فوق آرای که از هیئت عمومی دیوان صادر می‌گردد، به چهار دسته کلی قابل تقسیم است:

- ۱- ابطال به لحاظ اینکه مورد، طبق نظر فقهای محترم شورای نگهبان خلاف شرع تشخیص گردیده است.
 - ۲- صدور رأی وحدت رویه و تعیین اصلح الرأین در اعلام تعارض آرای شعب دیوان.
 - ۳- نقص آرای مخدوش و ارجاع به شعبه دیگر.
 - ۴- مواردی که از برخی مصوبات، آیین‌نامه‌ها یا بخشنامه‌ها توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی به دیوان شکایت می‌شود و دیوان موظف به رسیدگی است و نهایتاً در صورت مغایرت بخشنامه یا آیین‌نامه یا مصوبه با قانون یا تشخیص خروج از حدود اختیارات، رأی به ابطال آن داده می‌شود.
- اینک پرسش پیش آمده این است که آثار ابطال، به ویژه در مورد چهارم، با توجه به تبعات بسیار گسترده حقوقی و مالی و اجتماعی که قابل تأمل است، از چه زمانی مترتب می‌گردد؛ آیا از زمان تصویب قانون مؤثر است؟ یا از زمان صدور رأی؟ یا احیاناً رأی هیئت عمومی موردی ملاحظه خواهد شد و یا اصلاً نسبت به موارد فرق می‌کند؟

آیا رسمیت مصوبات قابل شکایت در دیوان نیاز به تأیید، امضا، رضایت، سکوت توأم با رضایت دیوان دارد، تا قبل از آن به طور کلی ملغی‌الاثراً باشد، یا ابطال دیوان کاشف از عدم صحت مصوبه است، یا ابطال مانند نقل در باب اجازه می‌ماند یا کشف حکمی می‌کند. واضح است چنانچه کشف از بطلان بنماید که ظاهر امر چنین است یک نوع حمایت جدی قانونی و مالی و اداری و حقوقی را می‌طلبد و الا تبعات و آثار فراوانی برای کشور به وجود خواهد آورد.

مستدعی است نظر تفسیری آن شورای محترم را در این باب به دیوان عدالت اداری ابلاغ فرمایید، عنایت داری که این قبیل موارد ابطال، نیاز به شکایت و طرح دادخواست در دیوان دارد و چه بسا تا رسیدگی دیوان سال‌ها با زمان مصوبه فاصله باشد، در صورت نیاز اجازه فرمایید حضوراً نیز توضیح داده شود.

با تشکر - قربانعلی درّی نجف‌آبادی

رئیس کل دیوان عدالت اداری

نامه پیروی، عنایت تسریع در صدور پاسخ و ارسال نسخه‌ای از نظریه ابرازی برای اینجانب موجب امتنان خواهد بود.

سید محمود هاشمی شاهرودی

رئیس قوه قضائیه

شماره: ۸۰/۲۱/۱۲۷۹

تاریخ: ۱۳۸۰/۲/۱۸

حضرت آیت‌الله هاشمی شاهرودی

رئیس محترم قوه قضائیه

با سلام

عطف به نامه شماره ۱/۷۹/۱۸۲۴۷ مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۲۸، مبنی بر تفسیر اصل یکصد و هفتادم از این جهت که وقتی در مواردی توسط دیوان عدالت اداری تصویب‌نامه یا آیین‌نامه دولتی مخالف با قوانین و مقررات اسلامی یا خارج از حدود اختیارات قوه مجریه تشخیص داده می‌شود و رأی به ابطال آنها صادر می‌گردد، آثار ابطال از چه زمانی مترتب بر آن موارد می‌شود، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۷۹/۱۲/۱۰ شورای نگهبان مطرح شد که نظر تفسیری شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«نسبت به ابطال آیین‌نامه‌ها و تصویب‌نامه‌ها و بخشنامه‌ها اصل یکصد و هفتادم به خودی خود اقتضای بیش از ابطال را ندارد، لکن چون ابطال موارد خلاف شرع مستند به تشخیص فقهای شورای نگهبان است و از مصادیق اعمال اصل چهارم قانون اساسی می‌باشد؛ فلذا ابطال از زمان تصویب آنها خواهد بود».^۱

^۱ از آنجا که دیوان عدالت اداری در خصوص مخالفت آیین‌نامه‌ها، تصویب‌نامه‌ها و بخشنامه‌های دولتی با موازین شرع مستقلاً نمی‌تواند اظهارنظر نماید و بر اساس ماده (۲۵) قانون دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۶۰/۱۱/۴ مجلس شورای اسلامی و ماده (۸۷) قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۹۲/۰۳/۲۵ مجلس شورای اسلامی، باید آنها را جهت اخذ نظریه فقهای شورای نگهبان ارسال نماید، لذا مزید اطلاع خوانندگان محترم ذیلاً به این دو ماده اشاره می‌شود: «ماده ۲۵- در اجرای اصل ۱۷۰ قانون اساسی دیوان عدالت اداری موظف است چنانچه شکایتی مبنی بر مخالفت بعضی از تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولتی با مقررات اسلامی مطرح گردید شکایت را به شورای نگهبان ارجاع نماید، چنانچه شورای نگهبان طبق اصل چهارم (قانون اساسی) خلاف شرع بودن را تشخیص داد دیوان حکم ابطال آن را صادر نماید و چنانچه شکایت مبنی بر مخالفت آنها با قوانین و یا خارج از حدود اختیارات قوه مجریه بود، شکایت را در هیئت

احمد جنتی
دبیر شورای نگهبان

۴- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی

۴-۱- نظر شماره ۷۴۹- و ۱- مورخ ۵۹/۱۱/۱۴ شورای نگهبان در خصوص مغایرت شمول آیین نامه اجرایی قانون لغو مالکیت اراضی موات مصوب ۱۳۵۸/۵/۲۲ نسبت به زمین های بایر مسبوق به احیاء با شرع انور:

شماره: ۷۴۹- و ۱-

تاریخ: ۵۹/۱۱/۱۴

وزارت مسکن و شهرسازی

به پیوست این نامه، نظر فقهای شورای نگهبان در موضوع آیین نامه اجرایی قانون لغو مالکیت اراضی موات مصوبه هیئت وزیران دولت موقت جمهوری اسلامی ایران ارسال می گردد.

دبیر شورای نگهبان
لطف الله صافی

بسم الله الرحمن الرحيم

با توجه به اصل ۴ قانون اساسی، آیین نامه اجرایی قانون لغو مالکیت اراضی شهری در جلسه رسمی فقهای شورای نگهبان مطرح و از لحاظ انطباق آن با موازین شرعی مورد بحث و بررسی قرار گرفت و با توجه به تعریف آیین نامه مذکور که شامل اراضی بایر مسبوق به احیاء، مثل اراضی زراعتی و باغ ها نیز می شود و در بعضی موارد نیز که استثنا شده، قیودی در آیین نامه اخذ شده، غیر شرعی به نظر می رسد، شمول آیین نامه مذکور نسبت به زمین های بایر مسبوق به احیاء، غیر شرعی و خلاف قانون اساسی و

عمومی دیوان مطرح نماید و چنانچه اکثریت اعضای هیئت عمومی شکایت را وارد تشخیص دادند حکم ابطال آن صادر می شود. و «ماده ۸۷- در صورتی که مصوبه ای به لحاظ مغایرت با موازین شرعی برای رسیدگی مطرح باشد، موضوع جهت اظهار نظر به شورای نگهبان ارسال می شود. نظر فقهای شورای نگهبان برای هیئت عمومی، لازم الاتباع است.»

غیر قابل اجرا تشخیص داده شد. لازم به تذکر است در مورد اموالی که ثابت شود از طرق غیر مشروع، مثل اختلاس و ربا و عدم پرداخت وجوه شرعیه فراهم شده است، باید طبق ضوابط محکمه اسلامی و قانون اساسی عمل شود.

فقهای شورای نگهبان

۴-۲- نظر شماره ۴۶۰۵ مورخ ۱۳۶۱/۲/۲۲ شورای نگهبان در خصوص مغایرت مواد (۱)، (۹)، (۱۰) و (۱۱) لایحه قانونی راجع به محدودیت داشتن مغازه گوشت‌فروشی با موازین شرع:

تاریخ: ۶۰/۱۱/۲۱

شماره: ۲۴۴۵

شورای معظم نگهبان

پیرو نامه‌های شماره ۱۳۲۲ مورخ ۱۳۵۹/۷/۹ و شماره ۱۲۷ مورخ ۱۳۶۰/۲/۱ با نهایت احترام به استحضار می‌رساند:

همان طوری که در نامه‌های تقدیمی مشروحاً عنوان گردیده از قرار تحقیقات انجام‌یافته، محدودیت داشتن مغازه گوشت‌فروشی که در تاریخ ۱۳۵۹/۴/۲۵ آخرین روزهای عملکرد شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران مورد تصویب و در روزنامه اطلاعات شماره ۱۶۲۳۶ مورخ ۱۳۵۹/۶/۲۰ منتشر گردیده، مورد تأیید اعضای محترم شورای انقلاب قرار نگرفته و از آن اظهار بی‌اطلاعی نموده‌اند.

چون با روشن شدن نیات آقای بنی صدر امکان دارد انتشار لایحه مذکور که با موازین شرع مقدس اسلام مغایرت دارد و به موجب تنفیذ حضرت آیت‌الله‌العظمی شیرازی و نظریه حاکم شرع دادگاه انقلاب اسلامی ویژه امور صنفی بایستی در مجلس شورای اسلامی مطرح گردد و بر اساس امریه رهبر کبیر انقلاب، کلیه لوایح مصوب شورای انقلاب بایستی در مجلس شورای اسلامی رسیدگی و تصویب گردد، اخیراً به صورت لایحه قانونی مصوب مورد اقدام فرمانداری تهران قرار گرفته که مشکلات بی‌شماری از نظر عدم تطبیق با موازین شرع مقدس اسلام در جامعه ایجاد خواهد نمود. استدعا دارد مقرر فرمایید تا طرح لایحه مذکور در مجلس شورای اسلامی و اتخاذ تصمیم نهایی از اجرای آن خودداری گردد تا چنانچه مقاصد سوئی در چگونگی

لایحه مذکور به اثبات رسید از اثرات آن در جامعه اسلامی و حکومت جمهوری اسلامی ممانعت به عمل آمده باشد.

قبلاً از بذل مساعدتی که برای تحکیم حکومت جمهوری بر مبنای عدل اسلامی مبدول خواهید فرمود نهایت امتنان و سپاس را دارد.

رئیس اتحادیه صنف دارندگان دکان گوشت گوسفندی تهران

حاج حسن بختیاری

شماره: ۴۴

تاریخ: ۱۳۶۰/۱۲/۲۲

شورای محترم نگهبان

با نهایت احترام به استحضار می‌رساند با تشکیل ستاد بسیج اقتصادی کشور و اجرای طرح توزیع عادلانه کالا و با همکاری سازمان گوشت کشور و با توجه به این موضوع که برادران مسئول با برخورداری از روحیه انقلابی و مؤمن به شعائر اسلامی قصد رفع نارسایی‌ها را دارند، لیکن به علت عدم اطلاع کافی در توزیع گوشت تصمیماتی اتخاذ می‌نمایند که علاوه از آنکه به رفع مشکلات گذشته کمکی نمی‌نماید، نارضایتی‌هایی در جامعه بوجود می‌آورد که مطلقاً با اهداف اصلی حکومت جمهوری اسلامی و مسئولان امور هماهنگی ندارد. از جمله آنکه وقتی پدرانی با عشق و علاقه به مبانی اسلام فرزندان عزیز خود را به جبهه اعزام و خبر شهید شدن آنان را دریافت می‌دارند سازمان گوشت کشور بدون رسیدگی قبلی و نظرخواهی و پی بردن به چگونگی موضوع تحت این عنوان که هیچ واحدی نبایستی دارای سهمیه گاو و گوسفند باشد، اقدام به قطع یک سهمیه پدر شهید می‌نماید که مسلم است این طرز عمل موجب دلسردی سایر برادرانی می‌گردد که در انجمن اسلامی به خدمات صادقانه مشغول هستند. یا ملاحظه می‌گردد در حالی که (۴۰) الی (۵۰) کیلو گوشت با قلوه‌گاه و سرسینه و چربی به صورت لاشه تحویل قصابی محل می‌گردد، (۵۰۰) الی (۶۰۰) کیلو گوشت مرغوب بسته‌بندی شده که قسمت‌های نامرغوب آن جدا شده و در مصاحبه مدیرعامل سازمان گوشت کشور هم مرغوبیت این قبیل گوشت‌های تحویلی تأیید گردیده به شوراها محلی تحویل می‌گردد که این امتیاز برای مصرف کننده

موجب اعتراضات شدیداللحنی به قصاب و اتحادیه و انجمن اسلامی صنف می‌گردد و یا آن که گوشت مذکور به شوراها یی تحویل شده که به حد کافی قصابی در محل وجود داشته و ساکنین ناحیه مذکور موفق می‌گردند به مراتب بیش از نواحی دیگر سهمیه دریافت نمایند و همچنین به بهانه ناچیزی سهمیه قصابی قطع می‌گردد که گوشتی به میزان یاد شده بالا تحویل شوراها یی محلی آن ناحیه می‌گردد و قصاب مربوطه با داشتن سوابق ممتد قصابی از تأمین اعاشه ناچیز خود از محل فروش (۵۰) کیلو گوشت باز می‌ماند، حال آنکه این قصابی‌ها امکان دارد دارای دو نفر فروشنده و یک صاحب دکان و یا دو نفر شریک و یا صاحب دکان و فروشنده و پادو باشند که از محل فروش (۵۰) کیلو گوشت بایستی خرج زندگی سه خانوار بگردد که با هیچ ضابطه‌ای تطبیق نمی‌نماید و یا آنکه ملاحظه فرموده‌اید که مدیریت عامل گوشت در مصاحبه رادیو تلویزیونی و مطبوعاتی وعده افزایش سهمیه گوشت برای عید را داده و مردم را متوقع ساخته‌اند تا حال که فقط (۱۲) روز به عید مانده سهمیه دکاکین قصابی همان میزان تحویلی سابق می‌باشد. موارد بسیاری از این قبیل امور وجود دارد که از ذکر آن خودداری به عمل می‌آید و با توجه به توضیحات فوق انتظار دارد انجمن‌های اسلامی صنف که با برخورداری از اعتقادات مذهبی و ایمان به انقلاب برای از بین بردن مشکلات، صادقانه به انجام خدمت مشغول هستند از امکانات کافی برخوردار گردند که بتوانند لااقل برای انجام امور صنفی خود کارایی بیشتر تحصیل و در امور کسبی خود صاحب نظر و تصمیم گردند.

قبلاً از بذل مساعدتی که در این باره مبذول خواهید فرمود، نهایت امتنان و سپاس را دارد.

انجمن اسلامی صنف قصابان تهران

شماره: ۴۶۰۵

تاریخ: ۶۱/۲/۲۲

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

بر طبق اصل چهارم قانون اساسی، لایحه قانونی راجع به محدودیت داشتن مغازه گوشت‌فروشی مصوب ۵۹/۴/۲۵ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران از لحاظ

انطباق با موازین شرعی در جلسه فقهای شورای نگهبان مطرح و بررسی شد: در ماده یک شرط اینکه صاحب پروانه شخصاً به کار اشتغال داشته باشد و ماده (۹) که صاحب مغازه را ملزم به فروش وسایل کار نموده و همچنین ماده (۱۰) که سرقتی مغازه را به قیمت ده برابر مالیات سال ۱۳۵۸ معین نموده است و ماده (۱۱) با موازین شرعی منطبق نیست و لذا قانون مذکور بدین وسیله ابطال می‌گردد.^۱

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

۴-۳- نظر شماره ۵۷۳۶ مورخ ۱۳۶۱/۷/۱۷ شورای نگهبان در خصوص چگونگی اجرای قوانین قبل از انقلاب:

شماره: ۵۷۳۶

تاریخ: ۶۱/۷/۱۷

شورای عالی محترم قضایی

نظریه اکثریت فقهای شورای نگهبان که در جلسه ۶۱/۷/۱۷ اعلام گردیده به شرح زیر به استحضار می‌رساند:

به دنبال دستور حضرت امام خمینی مدظله‌العالی مبنی بر الغاء قوانین خلاف شرع، چون قسمتی از قوانین از قبیل قانون قصاص و حدود و پاره‌ای از آیین دادرسی کیفری در کمیسیون امور قضایی مجلس شورای اسلامی تصویب و به تأیید شورای نگهبان رسیده و

^۱ لایحه قانونی راجع به محدودیت داشتن مغازه گوشت‌فروشی مصوب ۱۳۵۹/۴/۲۵:

«ماده ۱- از تاریخ تصویب این لایحه قانونی هر فرد می‌تواند فقط امتیاز و حق کسب در یک واحد گوشت‌فروشی (گوسفند یا گاوی) را داشته باشد، مشروط بر اینکه در این واحد نیز شخصاً فروشندگی را به عهده بگیرد. امتیاز و حق کسب واحدهای مازاد با رعایت این قانون به اشخاص واگذار خواهد شد.

ماده ۲- ...

ماده ۹- قیمت وسایل کار و تجهیزات واحد گوشت‌فروشی با توافق طرفین تعیین خواهد شد و در صورت عدم توافق نظر کارشناس منتخب و معتمد و شورای گوشت شهرستان قطعی و لازم‌الاجرا است.

ماده ۱۰- سرقتی مغازه عبارت است از ده برابر مالیات سال ۱۳۵۸ که به دولت پرداخت شده است.

ماده ۱۱- پرداخت مبلغ مذکور در مواد (۹) و (۱۰) به اقساط پنج‌ساله خواهد بود.

ماده ۱۲- ... »

برای اجرا ابلاغ گردیده است، به خاطر حفظ نظام و جلوگیری از تخلفات و احقاق حقوق مردم، اجراء سایر قوانین مادام که مخالفت آن با موازین اسلامی اعلام نگردیده، موقتاً بلامانع است و در مواردی که طبق قانون سابق، حکم مجازات اعدام صادر می‌گردد، اجراء آن منوط به احراز عدم مغایرت حکم صادره با موازین شرع می‌باشد.

بدیهی است کمیسیون امور قضایی مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان در اسرع وقت ممکن قوانین سابق را بررسی و با تصویب نهایی جهت ابلاغ و اجراء اعلام خواهد داشت.

قائم مقام دبیر شورای نگهبان

محسن هادوی

۴-۴- نظر شماره ۱۴۸۸ مورخ ۱۳۶۳/۵/۹ شورای نگهبان در خصوص ماده (۳۳۰) قانون آیین دادرسی مدنی و ماده (۱) قانون ازدواج و ماده (۱۷) قانون حمایت خانواده:

شماره: ۱۴۸۸

تاریخ: ۶۳/۵/۹

در جلسه رسمی فقهای شورای نگهبان مواد زیر از قانون آیین دادرسی مدنی و قانون مالک و مستأجر و قانون ازدواج و حمایت خانواده بررسی شد و نظر اکثریت فقها به موجب اصل ۴ قانون اساسی به شرح زیر اعلام گردید:

- ۱- در مورد تصرف عدوانی مذکور در ماده (۳۳۰) قانون آیین دادرسی مدنی،^۱ چنانچه متصرف ادعای مالکیت نماید و مدعی باشد که ید سابقه غاصبانه بوده است، انتزاع مال مورد دعوی از ید متصرف بدون رسیدگی ماهوی دلیل شرعی ندارد.
- ۲- حق کسب و پیشه و تجارت در ملک غیر، مذکور در ماده (۱۹) قانون روابط

^۱ ماده ۳۳۰- در مورد دعوی تصرف عدوانی و دعوی ممانعت از حق و همچنین در مورد دعوی مزاحمت، هرگاه مدعی علیه ادعای مالکیت خود یا انکار مالکیت و استحقاق مدعی را نماید، دادگاه وارد رسیدگی به دلایل مالکیت نمی‌شود و فقط در خصوص تصرف عدوانی و ممانعت و مزاحمت تحقیق می‌نماید و در مورد تصرف عدوانی مورد دعوی را به تصرف متصرف اول می‌دهد و در مورد ممانعت، حکم به عدم ممانعت از حق و در مورد مزاحمت، حکم به رفع مزاحمت خواهد داد و مدعی مالکیت می‌تواند در دادگاه صلاحیت‌دار برای اثبات مالکیت خود اقامه دعوی نماید.

موجر و مستأجر^۱ عنوان شرعی ندارد و اگر مقصود سرقفلی باشد باید طبق تحریر الوسیله عمل شود، در سایر موارد مربوط به حق کسب و پیشه نیز باید این نظر رعایت شود.

۳- مجازات متعاقبین و عاقد در عقد ازدواج غیر رسمی مذکور در ماده (۱) قانون ازدواج^۲ و در ازدواج مجدد مذکور در ماده (۱۷) قانون حمایت خانواده^۳ شرعی نمی‌باشد.

دبیر شورای نگهبان

لطف‌الله صافی

۴-۵- نظر شماره ۲۶۵۰ مورخ ۱۳۶۷/۸/۴ شورای نگهبان در خصوص مواد (۵۵) و (۵۶) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶ و اصلاحی مصوب ۱۳۴۸:

شماره: ۲۶۵۰

تاریخ: ۶۷/۸/۴

شورای عالی محترم قضایی

^۱ ماده ۱۹- هرگاه در اجاره‌نامه حق انتقال به غیر سلب شده و یا اجاره‌نامه‌ای در بین نبوده و مالک راضی به انتقال به غیر نباشد باید در مقابل تخلیه مورد اجاره، حق کسب یا پیشه یا تجارت مستأجر را بپردازد والا مستأجر می‌تواند برای تنظیم سند انتقال به دادگاه مراجعه کند

^۲ ماده ۱- در نقاطی که وزارت عدلیه معین و اعلام می‌نماید هر ازدواج و طلاق و رجوع باید در یکی از دفاتری که مطابق نظام نامه‌های وزارت عدلیه تنظیم می‌شود واقع و به ثبت برسد. در نقاط مزبور هر مردی که در غیر از دفاتر رسمی ازدواج و طلاق مبادرت به ازدواج و طلاق و رجوع نماید، به یک تا شش ماه حبس تأدیبی محکوم می‌شود و همین مجازات درباره عاقدی مقرر است که در این نقاط بدون داشتن دفاتر رسمی به اجرای صیغه ازدواج یا طلاق یا رجوع مبادرت نماید. در حوزه‌هایی که آگاهی فوق‌الذکر از طرف وزارت دادگستری نشده است، شوهر مکلف است در صورتی که در غیر دفاتر رسمی ازدواج و طلاق مبادرت به ازدواج یا طلاق یا رجوع نماید، تا بیست روز پس از وقوع عقد یا طلاق یا رجوع به یکی از دفاتر رسمی ازدواج و طلاق رجوع کرده، قباله مزاجت یا طلاقنامه یا رجوع را به ثبت برساند و الا به یک ماه تا شش ماه حبس تأدیبی محکوم خواهد شد.

^۳ ماده ۱۷- متقاضی باید تقاضانامه‌ای در دو نسخه به دادگاه تسلیم و علل و دلایل تقاضای خود را در آن قید نماید یک نسخه از تقاضانامه ضمن تعیین وقت رسیدگی به همسر او ابلاغ خواهد شد. دادگاه با انجام اقدامات ضروری و در صورت امکان تحقیق از زن فعلی و احراز توانایی مالی مرد و اجرای عدالت در مورد بند یک ماده ۱۶ اجازه اختیار همسر جدید خواهد داد.

پیرو نامه‌های متعددی که از بعضی محاکم دادگستری و اشخاص در رابطه با مواد (۵۵) و (۵۶)^۱ قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب ۱۳۴۶ و

۱. ماده ۵۵- هرکس به قصد تصرف به منابع ملی مذکور در ماده (۱) قانون ملی شدن جنگل‌های کشور تجاوز کند به یک سال تا سه سال حبس تأدیبی محکوم خواهد شد.

تبصره ۱- وزارت کشاورزی و منابع طبیعی مکلف است به وسیله گارد جنگل و مأمورین خود به محض اطلاع رفع تجاوز کند و در صورتی که تشخیص وزارت کشاورزی و منابع طبیعی نسبت به منابع ملی مذکور در این ماده اخطار یا آگهی شده باشد مراتب را به دادسرای محل اعلام دارد. دادسرا متهم را مورد تعقیب کیفری قرار می‌دهد مگر اینکه نسبت به تشخیص وزارت کشاورزی و منابع طبیعی در مهلت مقرر در اخطاریه یا آگهی اعتراض شده باشد که در این صورت تعقیب کیفری متوقف و ادامه آن موکول به حصول نتیجه اجرای کامل مقررات ماده (۵۶) خواهد بود.

مرور زمان تعقیب کیفری در این گونه موارد از تاریخ صدور حکم کمیسیون موضوع ماده (۵۶) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع شروع می‌شود.

اعیانی که در عرصه مورد تجاوز احداث شده یا بشود به حکم دادگاه به نفع دولت ضبط می‌شود.

تبصره ۲- از تاریخ تصویب این قانون مراتعی که در اجرای ماده (۶۴) قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع کشور، جزء مستثنیات مالکین شناخته می‌شود باید فقط برای تعلیف دام مورد استفاده قرار بگیرد.

تبدیل این قبیل مراتع به منظور استفاده دیگر منحصراً براساس طرحی که به تصویب وزارت کشاورزی و منابع طبیعی می‌رسد مجاز خواهد بود.

در صورتی که این قبیل مراتع به تشخیص هیئت نظارت مذکور در بند (۳) قانون اصلاح فصل پنجم و پاره‌ای از مواد قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع مصوب خردادماه ۱۳۵۴ کلاً یا جزئاً تبدیل شود، مراتع مورد بحث به دولت تعلق خواهد گرفت و طبق نظریه هیئت نظارت فوق سند مالکیت صادر قبلی باطل می‌گردد.

ماده ۵۶- تشخیص منابع ملی شده و مستثنیات ماده (۲) قانون ملی شدن جنگل‌ها و مراتع با رعایت تعاریف مذکور در این قانون با وزارت منابع طبیعی است. ظرف مدت یک ماه پس از اخطار کتبی یا آگهی وزارت منابع طبیعی به وسیله یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار مرکز و یکی از روزنامه‌های محلی و سایر وسایل معمول و مناسب محل، اشخاص ذی‌نفع می‌توانند به نظر وزارت مزبور اعتراض کرده و اعتراضات خود را با ذکر دلیل و مستندات به مرجع صادرکننده آگهی یا محل صدور اخطار تسلیم دارند.

برای رسیدگی به اعتراضات وارده کمیسیونی مرکب از فرماندار و رئیس دادگاه شهرستان و سرپرست منابع طبیعی محل یا نمایندگان آنها (نماینده دادگستری یکی از قضات خواهد بود) تشکیل می‌شود. کمیسیون مکلف است حداکثر ظرف سه ماه به اعتراضات واصل رسیدگی و اتخاذ تصمیم کند.

تصمیم اکثریت اعضای کمیسیون قطعی است و چنانچه تصمیم کمیسیون مبنی بر ملی بودن محل بوده و محل در تصرف غیر باشد، کمیسیون مکلف است به درخواست وزارت منابع طبیعی دستور رفع تصرف کند. به نحوی که منبع مذکور از هر جهت در اختیار وزارت منابع طبیعی قرار گیرد. مأمورین انتظامی مکلف به اجرای

اصلاحی ۱۳۴۸ به دبیرخانه شورای نگهبان واصل شده بود، موضوع در جلسه شورای نگهبان مطرح و با استفاده از اصل ۴ قانون اساسی نظر فقهای شورای نگهبان به شرح ذیل اعلام می‌گردد:

- ۱- شمول ماده (۵۵) اصلاحی قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگل‌ها و مراتع و تبصره آن، نسبت به کسانی که در رژیم گذشته اقدام به تصرف و احیاء منابع مذکور نموده‌اند، خلاف موازین شرع و در این قسمت ماده مذکور ابطال می‌شود.
- ۲- در ماده (۵۶) اصلاحی قانون مذکور، محدود نمودن پذیرش اعتراض اشخاص ذی‌نفع به یک ماه، خلاف موازین شرع و در این قسمت ماده مذکور ابطال می‌شود و بند (الف) این ماده بر این اساس اصلاح می‌شود.
- ۳- در ماده (۵۶) اصلاحی، ملاک عمل قرارداد و قطعی دانستن تصمیم اکثریت

دستور کمیسیون هستند.

- تبصره ۱- در هر مورد که براساس مقررات مربوط به قانون ملی شدن جنگل‌های کشور، جنگل‌داری در مقام تشخیص منابع ملی اظهارنظر کرده باشد به طریق زیر رفتار می‌شود:
 - الف- در صورتی که به نظر جنگلدار اعتراض نشده باشد، نظر جنگلدار قطعی است.
 - ب- در صورتی که در مهلت تعیین شده به نظر جنگلدار اعتراض شده ولی طبق مقررات مربوط به ماده (۱۲) قانون ملی شدن جنگل‌های کشور مورد رسیدگی و اتخاذ تصمیم واقع نشده باشد، اعتراض برای رسیدگی به کمیسیون مقرر در این ماده ارجاع می‌شود.
 - ج- در صورتی که پس از اعلام نظر جنگلدار مبنی بر ملی بودن منابع، از طرف ذی‌نفع اعتراض طبق مقررات مربوط به ماده (۱۲) قانون ملی شدن جنگل‌های کشور مورد رسیدگی قرار گرفته و نظر جنگلدار تأیید شده باشد و یا به علت عدم وصول اعتراض، نظر جنگلدار قطعی شده باشد، دستور رفع تصرف از منابع ملی به درخواست اداره منابع طبیعی محل از طرف کمیسیون مقرر در این ماده صادر خواهد شد. در صورتی که وزارت منابع طبیعی مبنی را ملی تشخیص و اعلام کند و در مهلت قانونی مورد اعتراض قرار نگیرد، کمیسیون مزبور به درخواست اداره منابع طبیعی محل دستور رفع تصرف خواهد داد.
 - تبصره ۲- در مواردی که پس از اعلام وزارت منابع طبیعی فقط نسبت به قسمتی از منابع اعلام شده اعتراض شود، وزارت منابع طبیعی اختیار دارد بدون رعایت مدت، از کمیسیون مقرر در این ماده بخواهد که نسبت به تمامی محدوده اعلام شده رسیدگی و اظهارنظر کند.
 - تبصره ۳- نظر وزارت منابع طبیعی در تشخیص منابع ملی تا اتخاذ تصمیم نهایی کمیسیون مقرر در این ماده معتبر و لازم‌الرعایه است.
 - تبصره ۴- وزارت منابع طبیعی می‌تواند حق‌الزحمه مناسبی برای اعضای کمیسیون مقرر در این ماده برقرار و پرداخت کند.

کمیسیون مذکور در ماده، خلاف موازین شرع و در این قسمت نیز ماده مذکور ابطال می‌شود.

۴- در بند (ج) ماده (۵۶) مذکور، دستور رفع تصرف و خلع ید از اراضی مذکور که در رژیم گذشته تصرف و احیا شده است، خلاف موازین شرع و در این قسمت نیز ماده مذکور ابطال می‌شود.

لازم به تذکر است که پس از تهیه و ابلاغ آیین‌نامه قانون تعیین اراضی اختلافی موضوع اجرای ماده (۵۶) قانون جنگل‌ها و مراتع مصوب ۶۷/۶/۲۲ مجلس شورای اسلامی این ماده واحده ملاک عمل خواهد بود.

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

۴-۶- نظر شماره ۱۲۰۱ مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۹ شورای نگهبان مبنی بر اعلام آمادگی شورای نگهبان جهت بررسی و انطباق قوانین قابل اجرای رژیم گذشته با موازین شرع:

تاریخ: ۶۹/۹/۱۷

شماره: ج/۲۳۱/۹۰۸

حضرات فقهای محترم شورای نگهبان دامت تأییداتهم
پس از سلام و تحیت؛

همه می‌دانیم که هدف اساسی انقلاب اسلامی مردم، استقرار نظام و حکومت الهی و پیاده شدن احکام اسلام عزیز است و متأسفانه در بسیاری از موارد که قوانین نظام سابق ملاک عمل است، مواردی بر خلاف موازین شرع مقدس یافت می‌شود که اصل چهارم قانون اساسی تشخیص و تصمیم‌گیری در این موارد را به عهده فقهای شورای نگهبان گذاشته است.

در جلسه‌ای که روز پنج‌شنبه ۶۹/۹/۸ با حضور حدود (۲۰) نفر از اعضای جامعه مدرسین در محضر مبارک مقام معظم رهبری دامت برکاته برگزار شد پس از طرح این مطلب، معظم له فرمودند: این وظیفه شورای نگهبان است و لازم است شورای نگهبان برای انجام این منظور کمیته‌ای تشکیل دهد تا به قوانین گذشته از این نظر رسیدگی کنند و من از این جهت حمایت می‌کنم.

علی‌هذا جامعه مدرسین حوزه علمیه قم انتظار دارد هرچه زودتر این کمیته را تشکیل داده تا به این خواسته خدایی جامه عمل بپوشاند، جامعه مدرسین نیز از همکاری لازم در این زمینه دریغ نخواهد داشت.

والسلام علیکم ورحمه الله وبرکاته
دبیر جامعه مدرسین حوزه علمیه قم

شماره: ۱۲۰۱

تاریخ: ۶۹/۱۰/۹

جامعه محترم مدرسین حوزه علمیه قم

عطف به نامه شماره ۲۳۱/۹۰۸/ج مورخ ۶۹/۹/۱۷ اشعار می‌دارد نامه ارسالی آن جامعه محترم در جلسه رسمی شورای نگهبان مطرح و فقهای این شورا آمادگی خود را برای عمل به این وظیفه شرعی و قانونی اعلام می‌دارند و انتظار دارند همان‌گونه که در نامه مرقوم شده است آن جامعه محترم به هر نحوی مقتضی می‌داند مواردی را که در قوانین باقیمانده از نظام سابق خلاف موازین شرع است به دبیرخانه شورا اعلام فرمایند تا عمل به این وظیفه از سرعت مطلوب برخوردار باشد.

لازم به تذکر است که از قوه قضائیه نیز تقاضای همکاری شده است و تصویر نامه به عنوان ریاست محترم آن قوه به پیوست ارسال می‌شود.

دبیر شورای نگهبان

محمد محمدی گیلانی

۵- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان

امام خمینی (ره):

وازشورای محترم نکهبان می خواهم و توصیه می کنم، چه در نسل حاضر و
چه در نسل های آینده که با کمال دقت و قدرت و ظایف اسلامی و ملی خود
را ایا و تحت تاثیر بیچ قدرتی واقع نشوند و از قوانین مخالف با شرع مطهر و
قانون اساسی بدون بیچ ملاحظه ای جلوگیری نمایند.

(صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۴۲۲)

بزهشکده شورای نکهبان

آدرس: تهران، خیابان شهید سپهبد
قرنی، کوچه خسرو، پلاک ۱۲
صندوق پستی: ۱۴۶۳ - ۱۳۱۴۵
تلفکس: ۰۴۵ - ۸۸۳۲۵ - ۲۱
info@shora-rc.ir
www.shora-rc.ir